

WILG&MAND

2 - 1995

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (incl. de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : H.P. Verboord
Secretaris : C. Tutein Nolthenius
Penningmeester: A.D. van 't Hoog
Leden : P. Craenen, B. van Halen, R. Peelen,
J. Schilder, P.H. Spieringhs

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog, C. Tutein Nolthenius,
G.M. Pot-van Regteren Altena.

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar het secretariaat, bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Algemene informatie en redactiesecretariaat:

Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem, tel. 085-516507
(wordt na 10-10-'95 026-3516507)

Penningmeester Stichting Wilg & Mand:

Hogeweg 11, 8194 LN Veessen, tel. 05783-1346
(wordt na 10-10-'95 0578-631346)

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 32 65 03 218, Rabobank, Heerde

Cursusinformatie:

Mw. C.M. Kuijpers, Sarinkdijk 1, 7255 MS Hengelo (Gld)
tel. 05753-7481 (wordt na 10-10-'95 0575-467481)

Materiaalvoorziening:

B. van Halen, Velddijksestraat 9, 6627 KE Maasbommel
tel. 08876-2212 (wordt na 10-10-'95 0487-562212)

Uitgave: Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.

Vijftiende jaargang, 1995 nr. 2

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorpsplein 220, 3405 BJ Benschop

Minimumdonatie:
f 20,- per jaar
Donateurs ontvangen
de bulletins gratis

DONATEURSDAG 1995

U heeft er natuurlijk al rekening mee gehouden:

23 september staat reeds genoteerd in de agenda's, want op deze dag hopen wij ons derde lustrum te vieren!

Na de donateursdag van het vorig jaar heeft de museum-werkgroep aangeboden de viering van het derde lustrum, tevens de donateursdag 1995, te organiseren.

Het leek ons dan ook goed om dit festijn in IJsselstein, onze "geboortestad" en tevens de vestigingsplaats van ons museum, te laten plaatsvinden. Deze dag zal u nog lang heugen, want het beloofd een ware happening te worden. De opzet is dan ook totaal anders, al zullen er wel herkenbare onderdelen in het programma zitten.

We willen deze dag starten in café-restaurant "De Ridder St. Joris" (naast het Oude Stadhuis te IJsselstein) om ongeveer 10.30 uur. U wordt welkom geheten met koffie en een typisch IJsselsteinse lekkernij. Om 11.00 uur zal het eerste deel van de "ledenvergadering" plaatsvinden, waarin ruimte voor bestuursmededelingen en informatie door de werkgroepen van de Stichting.

Van 12.00- 13.00 uur is er gelegenheid om met elkaar gezellig "bij te praten" en ervaringen uit te wisselen. We doen dit onder het genot van koffie/thee en broodjes.

Het middagprogramma start om ongeveer 13.00 uur; daarvoor gaan we naar buiten op "De Plaats", de ruimte voor het historische Oude Stadhuis van IJsselstein. Mocht onverhoopt het weer dit niet toelaten, dan zullen wij ons in het Stadhuis begeven.

Diverse demonstraties zullen er te zien zijn:

Enno Wiersma laat ons de oude "bouwlechttechnieken" zien; de combinatie van leem en wilgeteen die vroeger gebruikelijk was voor de huizenbouw.

Yvonne Knevels, velen van u en zeker onze Belgische vrienden zullen haar kennen, zal ook bij ons te gast zijn. Yvonne raakte tijdens haar opleiding verknocht aan wilgeteen (of wissen, zoals zij ze als Belgische noemt). Na opleidingen aan de rietvlechtschool in België en Fayl-Billot begon ze te experimenteren met vrije vormen en abstract werk. We zullen zeker genieten van haar "vakvrouwschap".

De enthousiaste zusters Beatrijs en Margreeth Hansma uit Voorthuizen laten ons andere toepassingen met wilgeteen zien. Hun figuren van mens en dier zijn zeer bijzonder; wellicht zag u de "gewillige kudde" van hun hand in het winternummer van het tijdschrift "Seasons".

En dan Theo Sonnemans; boomherder, zoals hij zichzelf noemt en prettig gestoord.

Met vlijmscherpe messen en beitels brengt hij dode bomen tot leven. En dat lukt ook vast en zeker op onze donateursdag, want eenmaal op zijn praatstoel gezeten, brengt

Maar dat is nog niet alles; heeft u mandwerk zonder oren of met kapotte oren? Breng ze mee en de cursistengroep uit Hei en Boeicop "naait u een oor aan". Op deskundige wijze wordt uw mandje wederom van één of meerdere oren voorzien.

Het geheel zal op subtiële wijze muzikaal worden omlijst door het IJsselsteinse fluitensemble "Fluitekruid". Deze vijf dames laten oude tijden herleven met hun barokke fluitmuziek.

Tijdens dit middagprogramma is uiteraard ook gelegenheid om de mandencollectie van de Stichting Wilg & Mand in het Stadsmuseum te bewonderen.

Het middagdeel van het programma is ook voor publiek toegankelijk; een goede gelegenheid voor de Stichting om zichzelf te profileren.

Vanaf 17.00 uur is het "feesten geblazen"; letterlijk, want "Fluitekruid" zal ook hier haar klanken laten horen. Wij zullen het glas heffen op ons derde lustrum. De voorzitter heeft zijn woordje klaar en daarna staat voor ons, geheel in stijl, een buffet te wachten. En nu maar hopen dat wij dat aan kunnen met z'n allen.....

Het belooft een prachtig feest te worden en ik nodig u namens het bestuur en de museumwerkgroep van harte uit om deze bijzondere dag met ons mee te maken.

Binnenkort ontvangt u een persoonlijke uitnodiging en een verzoek tot inschrijving, dit in verband met de noodzakelijke voorbereidingen.

Graag tot 23 september in IJsselstein!

Namens de werkgroep
Bob de Nigtere

HOE IK MET HET MANDENMAKEN EN DE STICHTING WILG & MAND IN AANRAKING BEN GEKOMEN

Stel je eens voor aan de donateurs als zijnde bestuurslid van de Stichting was de vraag.

En daar zit ik nu, met pen en papier, fotoboeken en een hoofd vol heerlijke herinneringen.

Het begon in 1989, een artikel in de krant lezend, liggend in het ziekenhuis met 8 weken gips in het vooruitzicht. Een leuk artikel over een cursus mandenmaken in het Zuiderzee Museum Enkhuizen. Tijd zat, misschien kan je met één been in 't gips ook wel manden maken. Ik mocht het proberen, onder de voet werken ging natuurlijk niet. Maar Tonny Gerfen, de cursusleider, had tijdens de opleiding in Frankrijk ook andere technieken geleerd, zodat ik alles op schoot kon maken. Dat jaar ook nog enige dagen bij Tonny in de werkplaats zitten vlechten, want één week is veel tekort.

En zo bestond al snel de behoefte om het vak goed onder de knie te krijgen. Nooit was ik tevreden over mijn werk, er mankeerde altijd wel iets aan: overnieuw proberen maar weer. Maar wat moet je met al die mandjes? Na twee jaar stond ik op mijn eerste markt, een lange dag, het goot uit de lucht en niets verkocht!

In 1989 was ik zo enthousiast dat ik gelijk donateur werd van de Stichting, hun drie boeken kocht en mijn eerste gereedschap.

Bij het oprichten van de werkgroepen gaf ik mij op voor de cursuswerkgroep en de museumwerkgroep. Tjâ en als je dan regelmatig bij deze vergaderingen komt en er is een vakature voor het bestuur.....: ik kan heel slecht nee zeggen! Het was dus niet zo moeilijk om mij erbij te krijgen; weer een vrouw in het bestuur, nog steeds de enige. Wanneer komt er eentje bij?

Over het besturen moet ik zeggen dat dat lang niet altijd meevalt, zo'n kleine landelijke stichting met bestuursleden en donateurs in alle delen van het land. Erg veel werk wordt gedaan door het dagelijkse bestuur en daar neem ik mijn petje voor af.

Ik hoop dat de Stichting met al die enthousiaste mensen nog heel lang blijft bestaan.

José Schilder

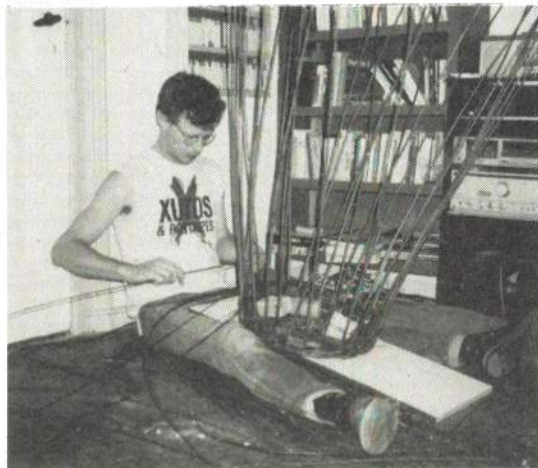
MANDWERK MEE NAAR DE DONATEURSDAG

Dit keer geen werkopdracht voor manden voor de donateursdag, maar het verzoek : breng uw favoriete mandje mee om te laten bewonderen. Het kan een gekregen, gekocht of zelfgemaakt mandje/vlechtwerk zijn.

EVEN VOORSTELLEN.....

Mijn naam is Piet-Hein Spieringhs en ben sinds december '94 bestuurslid geworden van de stichting Wilg & Mand.

In mijn dagelijkse leven ben ik 'jobcoach': mensen met een verstandelijke handicap begeleiden in een (betaalde) baan. Naast dit werk, parttime, ben ik amateur mandenvlechter. Zoals velen onder ons heeft het ambacht mij zodanig gegrepen dat ik er meer mee wilde doen dan weleens een mandje maken.

De volgende bulletins
zullen andere
bestuursleden naar
voren treden.

Naast het vlechten van manden ben ik tevens zeer geïnteresseerd hoe de vlechtteen geteeld wordt. In mijn bestuursfunctie wil ik meer aandacht aan de griendcultuur besteden. Ik heb ontdekt dat hieraan behoefte bestaat.

Met deze wens hoop ik een constructieve bijdrage aan de stichting te kunnen leveren.

Piet-Hein Spieringhs

CURSUS MANDENVLECHTEN 1995

Doetinchem

Cursus o.l.v. Arie van 't Hoog

Deze cursus vindt plaats op het terrein van Scouting Hamaland Doetinchem.

Weekcursus van 17 t/m 21 juli

Weekcursus van 14 t/m 18 augustus

Weekcursus van 28 t/m 1 september

Alle drie cursussen zijn volgeboekt.

Westbroek

Cursus o.l.v. Jan de Vos en John Dekker

(tussen
Maarssen en
Bilthoven)

Een weekcursus van 28 augustus t/m 1 september in een heel erg mooie omgeving. Het is ook mogelijk om hier in een zelf meegenomen tentie te overnachten.

Inlichtingen en opgave bij Jan de Vos, tel.
02158-23945 of bij John Dekker, Kerkdijk 154,
3615 BK Westbroek, tel. 03469-2302.

Doorn

Cursus o.l.v. Brand van Rijn

10 avonden, start in september in Ontmoe-
tings Centrum "Het Kaaphuis", tel. 03430-
15118 (Hr. Dijkgraaf).

Harderwijk

Cursus o.l.v. Brand van Rijn

10 avonden, start in september in buurthuis
"De Tweeling" te Harderwijk.
Inlichtingen en aanmelden bij Christa Robijn,
tel. 03410-26341.

Kortenhoef

Cursus o.l.v. Jan de Vos

10 avonden, start eind september.
Inlichtingen en aanmelden bij Krijn Spaan, tel.
035-562171.

Heerde

Dagcursus o.l.v. Arie van 't Hoog

In Creatief Centrum "De Hank", tel. 05782-3214.

Schoorl

Cursus o.l.v. José Schilder

Avondcursus in "De Oorsprong", Damweg 7,
Schoorl, tel. 02209-2672.

Bergen N.H.

Cursus o.l.v. José Schilder

Tweedaagse cursus in de herfstvakantie.
Opgave bij Willemijn Schimmel, tel. 02208-97939.

Hei en Boeicop

Weekcursus voor beginners o.l.v. José Schilder
en Piet Hein Spieringhs

September, tel. 030-201311.

Hei en Boeicop

Cursus o.l.v. Arie van 't Hoog

Oktober, cursus voor gevorderden (speciale
mand).

Wilhelminaoord

Cursus o.l.v. Arie van 't Hoog

December.

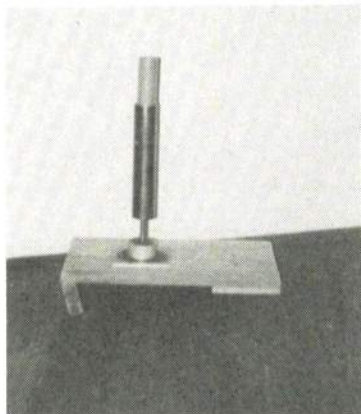
Voor informatie, adressen en opgave voor cursussen kunt u
terecht bij Mevrouw C.M. Kuipers-Zegers Veeckens,
Sarinkdijk 1, 7255 MS Hengelo Gld., tel. 05753-7481.

Ongeveer 10 jaar geleden kreeg ik van een tuinder te Oosterleek het verzoek een "Beregeningsmand" te maken. Zo'n mand kende ik niet, maar het werd me duidelijk gemaakt dat het een mand moest worden, waarin de zuigmond moest liggen van een beregeningsinstallatie tijdens het sproeien. Het water, dat uit een sloot werd opgepompt, moest natuurlijk vrij zijn van riet en kroos, om verstopping te voorkomen.

Ik maakte bedoelde mand van Belgisch Rood, doorsnee bodem 35 cm en hoogte 50 cm, voorzien van twee oren om de mand met een touw vast te kunnen zetten aan de walkant.

Ik heb later wel gezien dat voor dit doel ook veel oude bloembollenmanden gebruikt werden. De mand die ik maakte is inmiddels al lang ter ziele.

Bij één van mijn bezoeken bij de familie Westendorp in Heerde zag ik een hangmandje aan de buitenmuur hangen. Dat leek me ook wel wat om te maken.

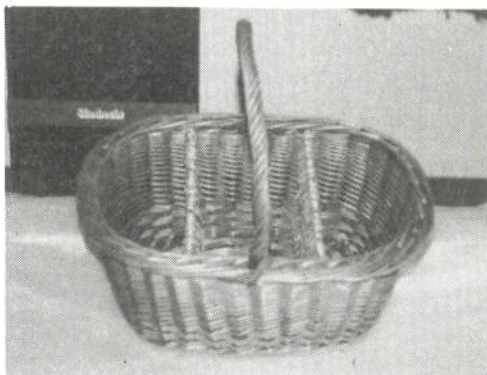
Ik had thuis nog een oude mandfles staan. Daarin zo'n mandje te maken ging wel, maar je moest dan wel telkens het mandje laten draaien in de hals van de fles.

Ik besprak dit met een neef van mij die instrumentenmaker is. Hij wist wel een oplossing. Het resultaat ziet u op de foto. De buis is gemonteerd op een kogellager en dat werkt perfect. Om mandjes van verschillende afmetingen te maken kan ik in de buis diverse kleinere buisjes van kunststof zetten. Het geheel monteerde ik op een klein model werkbankje.

Enkele voorbeelden dat je ook manden kunt maken die geschikt zijn voor verschillende doeleinden.

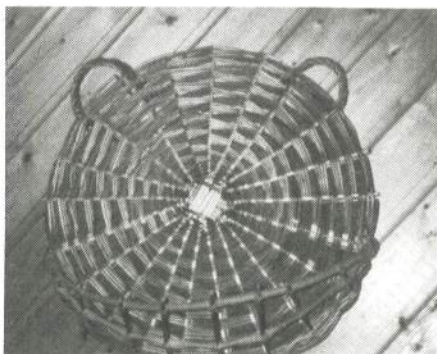
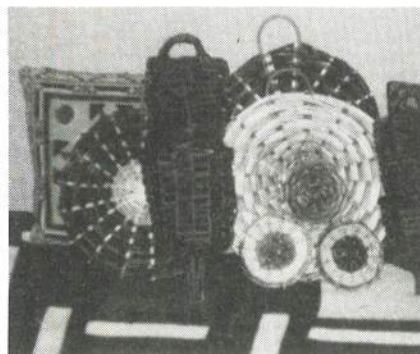
We hebben thuis een mand staan, gemaakt van bufteen, waarin b.v. verstelgoed of breiwerk opgeborgen kan worden. Je kunt er ook je kleinkind even in stallen. Wil het eruit ook goed. Je draait de mand dan om (zonder kind erin, hoor) en zet er dan een bloempot met plant of iets

anders op. Hoogte van deze mand is 55 cm. Om het opzetstuk te maken draai je de mand om en steekt aan de onderzijde van de mand korte staken in (bij de bodem dus) en vlecht een stuk van ca 10 cm op, waarbij de staken sterk naar buiten gebogen moeten worden. Daarna op de normale manier een rand maken.

Nadat onze burens zo'n 12 jaar geleden gezinsuitbreiding hadden gekregen, maakte ik voor hen een soort boodschappenmand, voorzien van twee tussenschotjes, bevestigd aan beide zijden met twee krammen, waardoor dus drie vakken ontstonden b.v. voor luiers, poeder enz., zoals op de afbeelding te zien is. De burens hadden dit mandje steeds in gebruik wanneer ze met hun gezin per auto op stap gingen.

Toen dit luiermantje niet meer als luiermant dienst moest doen, hebben ze op mijn advies de tussenschotjes uit het mandje gehaald. Daarna kon de mand als boodschappenmand worden gebruikt. Deze mand is nog steeds in gebruik.

Op de laatste foto's ziet u afbeeldingen van, zou je kunnen zeggen, omgekeerde bodems, maar dan bestemd als wandversiering. Gewoon een bodem maken, maar zorgen dat het onder eind van de in te vlechten twijg aan de bovenzijde komt te zitten. Dit omdat het te maken werkstuk met de holle zijde aan de wand komt. Het ophangoog kan worden gevlochten, zoals een oor aan een mand of als een enkel ingestoken beugeltje. Het grote model (apart op foto) dient als kranten- of tijdschriftenhanger en is voorzien van opbergbeugels.

Foto's en tekst H. Snoeijer Bovenkarspel

NIEUWE DONATEURS

Hieronder een lijstje met de nieuwe donateurs sedert april '95.

Wij heten hen hartelijk welkom en hopen dat zij plezier beleven aan hun donateurschap en dat het voldoet aan hun verwachtingen.

Het meemaken van de 3de jubileum donateursdag in September a.s. te IJsselstein kan, voor zover dan nog nodig, een goed en stimulerend begin zijn.

Mw. M. Zwertbroek-v.d. Berg	Hoogewoud 57	1689 BC Zwaag
Mw. L. Bamps	Glabbeekstraat 244	3450 Geetbets België
Mw. I. Brus	Halseweg 6	7004 JA Doetinchem
H. van Weerden	Oudendijk 41	9989 EN Warffum
G. Groeneveld	De Ruyterlaan 16	3843 EC Harderwijk
Mw. C. de Winkel	Lochemseweg 83	7215 RE Joppe
Mw. H.M. Verschuuren	De S. Lohmanstr. 14	3843 VB Harderwijk
G.H. Jansen-Venneboer	Arnhemsestraatweg 81	6991 AJ Rheden
Mw. Dubbeldam	Prinsengracht 324-c	1016 HX Amsterdam
Mw. S. Derksen-Blok	Patrijs 108	2986 CD Ridderkerk
A.L.M. Smit	Omloop 21-s	1871 AS Schoorl
W.L. Prinse	Wieldrechtsezeedijk 61	3316 EN Dordrecht
S.A.C. Lek	Bennebroekerweg 65	1435 CG Rijsenhout
J.E. Enter	Zandkampen 16	5431 BB Cuyk
T. van Drunen	Bolweg 49-a	1764 KB Breezand
J.G.A. ten Hagen	Steenmorsweg 22	7478 PM Diepenheim
A.J. Kokelaar	Krommeniedijk 82-a	1562 GM Krommenie
Mw. H. van Geelen	Dubbeldamseweg 87-2	3314 JA Dordrecht
H. Wijnands	Nijlande 1	9452 VA Nijlande
Mw. Y. Rijke	Westerd 28	7943 GK Meppel
Mw. M. Bijlsma	Munstraat 12	5374 PG Schaik
B. de Vos	M. Visstraat 11	4317 BD Noordgouwe
Mw. M. Buisman-IJsbrandy	Sijdwende 9	9204 KA Drachten
G.W.A. Olijslager	Scheidingsweg 16	7137 HN Lieveelde

DRIELSE HOEDENVLECHTERS
(14e - 19e eeuw)

Wie tegenwoordig eens rondkijkt in Maasdriel ziet (1) al snel waarin vele Drielenaren een bestaan hebben opgebouwd: de champignonteelt. De gemeente Maasdriel is momenteel één van de grootste champignoncentra in Nederland. Een kleine honderd jaar geleden, tot aan de Tweede Wereldoorlog, stond het dorp, met het nabij gelegen Ammerzoden en de Brabantse plaatsen Vlijmen en Haarsteeg, bekend om zijn vele mandenmakers. Nog verder terug in het verleden, tijdens de late Middeleeuwen en op de drempel van de Moderne Tijd (1350-1650), zochten er velen hun nering in het vlechten van hoeden.

De Drielenaren maakten van dun gespleten teenhout, ook wel schenen genaamd, fijn gevlochten hoeden die veelal werden gedragen tijdens het werk op het land. Zowel door mannen als door vrouwen die eronder een hoofddoek droegen. De brede rand aan de hoed bood voornamelijk bescherming tegen de zon. Als men de hoeden verfde, zodat deze waterdicht werden, waren ze ook bruikbaar tegen de regen. De dragers van de toortsen- en gildekaarsen van het hoedenmakersgilde in Vlaanderen droegen de hoed zelfs tijdens de processie om niet onder het kaarsvet te komen.

Waarom en wanneer Drielse ambachtslieden zich hebben toegelegd op het vervaardigen van deze hoeden is niet duidelijk. Dat in de Bommelerwaard de grondstof voldoende aanwezig was - langs de dijken lagen de grienden - is nog geen verklaring waarom men juist hoeden vlocht. Men kon zich ook specialiseren in het maken van andere produkten, zoals manden. Deze zal men ook wel gevlochten hebben, maar niet in die mate dat er sprake is geweest van een echte belangrijke nijverheid voor het dorp. In ieder geval blijkt Driel al in de veertiende eeuw een aantal vaardige hoedenvlechters gehad te hebben met enige faam.

Dusdanig dat zelfs Catharina van Beieren, vrouwe van hertog Willem I van Gelre en Gulik, in 1387 twaalf Drielse hoeden bestelde voor de somma van 1 oude schild (*). Toen zij enkele jaren later (1395) voor enige tijd domicilie had gekozen op het kasteel van Grave liet zij opnieuw zeventien stuks, voor 2 gulden en 21 grooten (**), komen vanuit Driel voor haar hofhouding. Deze voldeden blijkbaar zo goed dat toen Catharina in 1397 op Rozendaal nabij Arnhem verbleef nogmaals voor 2 gulden en 8 grooten aan Drielse hoeden kocht (2).

*
Oude Franse munt

**
Een zilveren munt, vrij groot, ter waarde van een halve stuiver

In de jaren veertig van de vijftiende eeuw trekken enkele hoedenvlechters uit Driel de gewestelijke grens over en komen wij ze, samen met vlechters uit (Zalt)Bommel en 's Hertogenbosch, tegen in het Vlaamse Brugge. De Bruggenaren zelf maakten met name dure viltten hoeden voor de adel en de burgerij. Op de markt van Brugge kwam het omliggende platteland echter vragen naar goedkopere werk-

hoeden zoals deze in Driel werden gemaakt. Verspreid over 1441 en 1444 worden onder andere tien hoedenmakers in het poorterboek van Brugge ingeschreven.

Het is opmerkelijk dat de data van de inschrijvingen vlak achter elkaar liggen of zelfs op dezelfde dag. Bovendien gebeurt dat in twee jaren die kort op elkaar volgen. De gedachte dat de hoedenvlechters van Driel in overleg met de (gilde-)vakbroeders uit Bommel en 's Hertogenbosch besloten om gezamenlijk naar Brugge te trekken lijkt mij aannemelijk (3). Ook is het denkbaar dat de vlechters niet alleen naar Brugge kwamen om er het ambacht uit te oefenen, maar om tevens te handelen of de import van Drielse hoeden te organiseren. De nieuwe poorters uit 1441 kwamen zoals we gezien hebben niet alleen om met de hand 'scenine ende stroyene hoeden' te maken, maar evenzo om 'dat daran cleift' en Willem Floriens (1444) deed ook nog 'andere cleene poortersneeringhe'.

Uit het feit dat de hoedenvlechters in het poorterboek werden ingeschreven kan men afleiden dat het hoedenmaken in deze tijd een aanzienlijk ambacht is geweest in Driel. Om als poorter te worden ingeschreven moest men immers 'te goede naam en faam bekend staan en niet armlastig zijn'.

Ongeveer tweehonderd jaar later blijkt de hoedenvlechterij in Driel nog steeds een nijverheid waarmee vele Drielenaren een boterham verdienden. Het verging de hoedenmakers echter al enige tijd slecht. Op 2 augustus 1741 richtte de kerkeraad van de Nederlands Hervormde Gemeente te Driel een brief aan de kerkeraad van de Hervormde Gemeente te Amsterdam met het verzoek om geldelijke steun aan de diaconie voor de armen van Driel. In de brief lezen we: 'Dewijl de gewone handwerken binnen Driel (alwaer men sig merendeels van het vlegten der tenehoeden pleegd te generen) van jaar tot jaar soodanig vervallen sijn dat de inwoonderen onmogelijk daardoor langer hun brood kunnen winnen: so heeft dit droevig ongeval seer vele menschen (die niet anders weten bij de hand te vatten) tot de uiterste armoede gebracht (...) soo dat **honderden van menschen** hunnen huisraad en kleding hebben moeten versetten of verkopen, swaren honger moeten lijden, selfs onnatuurlijke kost hebben moeten eeten om hun bijtenden honger te stillen'.

Ook uit een andere aanwijzing blijkt dat de hoedenmakerij in het slop zat. Het armbestuur van Driel kocht sinds 1736 'scheenhouten' om te verdelen onder de armen. Op 17 november 1736 besloten de naburen van Driel dat de armmeesters 'ten behoeve van de arme menschen sullen koope drehondert scheenhouten' (voor welke eenheid het getal drehondert hier staat is niet duidelijk). Nog op 3 december 1743 worden vierhonderd scheenhouten gekocht om 'te verdeijlen daer 't noodigh is'. De regelmatige aankopen van scheenhout in de voorbije jaren deden de naburen ditmaal

besluiten om 'te coopen daer bij den minsten penningen
connen krijgen' (4). Na 1743 komen we nog maar een enkele

uitdeling van teenhout tegen.

Opmerkelijk is dat de meeste uitdelingen plaats vinden in de wintermaanden. Dit doet vermoeden dat het eens zo aanzienlijke ambacht van hoedenmaker in de achttiende eeuw in Driel is vervallen tot een arme-nijverheid om met name de moeilijke wintermaanden door te komen. In een overzicht van alle huizen en hun bewoners, met vermelding van het hoofdmiddel van bestaan, in Driel uit 1750 wordt het ambacht van hoedenvlechter in ieder geval niet vermeld. Evenmin in het Drielse bevolkingsregister daterend van december 1810. Enkele naspeuringen in het archief van de gemeente Maasdriel leverden geen enkele aanwijzing op dat er na 1750 tot in de negentiende eeuw nog een hoedenmakers-nijverheid was. Toch zullen enkele Drielenaren, al dan niet uit armoede, het hoedenvlechten in ere hebben gehouden. Nog in 1841 vermeld Van der Aa in zijn Aardrijkskundig Woordenboek: 'eertijds hadden de ingezetenen een goed bestaan van het vlechten der scheenen, waarvan de vrouwenhoeden worden gemaakt, doch dit handwerk is daarna zeer verminderd'. In het bevolkingsregister over 1850-1862 zijn we nog de uit Roermond afkomstige hoedenmaker Petrus Laurens de Graaff tegengekomen. Hij vestigde zich in 1853 in Driel, maar vertrok kort daarop in 1855. Verder vermeldt het register geen enkele hoedenmaker. Of Petrus overigens vilten of strooien hoeden maakte is niet bekend.

*Arikel eerder
verschenen in
"tussen Voorn en
Loevesteyn"
27 (1991)
Nr 74 P 50-55*

In deze eeuw heeft het gemeentebestuur van Maasdriel de herinnering aan dit eens zo bloeiende ambacht in het dorp levendig gehouden door er een straat naar te vernoemen: de Hoedenmakersstraat. Catharina van Beieren, de vrouw die al in de veertiende eeuw het vakwerk van de Drielenaren erkende, kreeg een hofje: het Katarynehof.

S. van Doornmalen

NOTEN

1. In 1943 werd de naam van de gemeente Driel veranderd in Maasdriel ter onderscheid van de gemeente Driel in de Over-Betuwe bij Arnhem. Tot de oude gemeente Driel behoorden de dorpen Kerkdriel en Veld-driel en de buurtschap Hoenzadriel. Onder de huidige gemeente Maasdriel ressorteert nu ook, sinds 1955, het eertijds Brabantse dorpje Alem.
2. J.H.G.J. van Heeswijk, De vlechterij als oudste industrie van Driel, in: *De Stimulans, maandblad van de Drielse Middenstad* 7, (1964) p. 1.
3. 's Hertogenbosch had al in de vijftiende eeuw een hoedenmakersgilde met als patroon de Heilige Antonius abt. Waarschijnlijk betreft het hier de vilttenhoedenmakers, maar het is mogelijk dat de schenen- en vilttenhoedenmakers in één gilde waren verenigd, zoals bijvoorbeeld in Dendermonde (Vlaanderen). Zie: N.H.L. van den Heuvel, *De ambachtsgilden van 's Hertogenbosch vóór 1629* ('s Hertogenbosch, z.j.) p. 388-390 en A. Viaene, a.w., p. 166.
4. Zie ook de besluiten tot aankoop van teenhout voor de armen van 18 april 1737, 12 oktober 1737, 22 maart 1738 en de uitdelingen aan de armen, wed. Jacob Ackermans (3 juni 1739), Aert Cnelisse van Aelst (18 december 1739) en Margriet Spreij (7 februari 1741).

Wie kent andere afbeeldingen van gevlochten hoeden dan welke bij dit artikel is afgebeeld? Deze kwam toevallig bij iemand niet uit een "hoedendoos", maar uit een "schoenendoos" met allerlei knipsels.

Red.

BETALING VAN DE DONATIES

Een heel aantal donateurs betaalde gelukkig reeds hun jaarlijkse donatie. Echter een groot aantal voldeed dit nog niet, ondanks de voor het gemak toegezonden acceptgiro. Wij verzoeken de nataligen de betaling nu meteen te doen om het verder vergeten te voorkomen en om extra arbeid en in feite overbodige aanmaningskosten voor de penningmeester te voorkomen.

Veel, veel dank namens hem

Een paar jaar geleden brachten wij op een van onze vakanties in Denemarken een bezoek aan een "Vikingmarkt. Deze vond plaats in de buurt van Odense, bij het museum Hollufgard. Dit bleek een museum met een klein openluchtmuseum alwaar de markt gehouden werd.

We gingen er met wat gemengde gevoelens heen, maar werden al snel enthousiast over wat er te zien was en vooral over de sfeer die er hing. Toen ook nog een mandenmaker aanwezig bleek te zijn, was mijn dag helemaal goed!

De manden bleken van Steen Madsen te zijn, een Deen die gelukkig Engels sprak. Hij reageerde zeer enthousiast toen ik vertelde dat ik net in Nederland in het Buitenmuseum in Enkhuizen een cursus had gevolgd en dus heel anders naar manden keek dan daarvoor.

Wat me van zijn manden het meest opviel, waren de mooie kleuren van de teen, sommige bijna blauwgroen. Spontaan bood hij aan wat stekken te sturen, want hij kweekte alle teen zelf.

Ik vertelde het een en ander over de Stichting Wilg & Mand, we wisselden adressen uit en zouden van elkaar horen.

Er volgden brieven, foto's, boekjes en de stekken kwamen. Ik plantte ze in een bevriende tuin, maar er kwam helaas niet veel van terecht.

van over de
grenzen

Ik ontdekte dat Steen cursussen gaf, demonstreerde op markten en in musea. Hij heeft ook voor een aantal musea manden gemaakt, o.a. op Bornholm en in Kopenhagen.

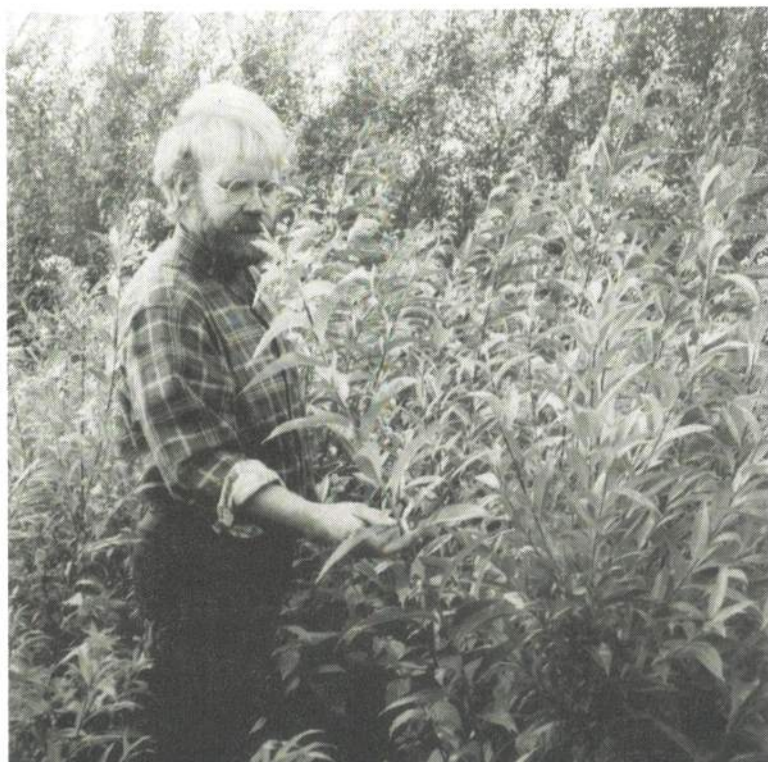
Een ander jaar gingen we bij hem langs en na een dag praten en het bekijken van de wilgenaanplant kregen we een beeld hoe het is om in Denemarken als mandenmaker aan de kost te komen; net zo moeilijk als hier dus!

Er bleken veel boeken aanwezig en hij heeft kontakten met Zweden, Engeland en Estland. Een school voor mandenmakers is er in Denemarken niet. Wat hij doet heeft hij geleerd van anderen, uit boeken en door zelf dingen te ontdekken. De school in Frankrijk is bekend en door een enkele Deen gevolgd. Professionele mandenmakers zijn er bijna niet. Wel bestaat er veel belangstelling voor cursussen die vaak op volkshogescholen worden gegeven. Steen geeft ook thuis cursus.

Inmiddels is hij ook donateur geworden van onze stichting en zeer geïnteresseerd in wat hier zoal op mandengebied gebeurt.

Tot mijn verassing ontving ik in december jl. een boek van zijn hand. Een uitgever van hobbyboeken had hem gevraagd in een bepaalde serie een boek over het vlechten met teen te maken (hij vlecht ook wel met andere materialen).

Het is een prachtig uitgevoerd boek geworden, 84 bladzijden met veel tekeningen en mooie kleurenfoto's; kortom een boek om te hebben! Hoewel weinigen Deens zullen lezen

is het door de vele tekeningen en afbeeldingen een boek om even iets in na te slaan of inspiratie uit op te doen. Alle manden die erin staan zijn van ongeschilde teen, omdat hij dat door de verschillende tinten het meest natuurlijke materiaal vindt.

De titel van het boek is:

Flet med pil (vert.: vlechten met wilgeteen)

Steen H. Madsen

Uitgever: Klematis

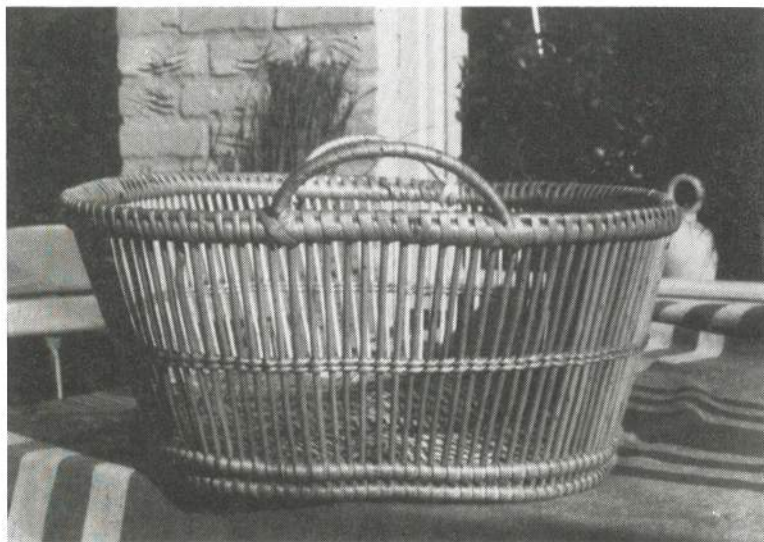
ISBN 87-7721-433-1

Bij navraag bij de boekhandel was men weinig optimistisch over het hiervandaan bestellen van dit boek. Wie belangstelling heeft en het niet te pakken kan krijgen kan mij schrijven of bellen. Ik probeer dan rechtstreeks uit Dene-marken te laten sturen of neem deze zomer een exemplaar mee.

Ina Singeling-Bot
Pruimegaard 7

1689 HR Zwaag
tel. 02290-34765

MANDEN MET MATE(N)

Luiermandje

Dit mandje is gemaakt van witte teen en is gelakt. De bodem bestaat uit 3 stekken van 5-7 mm dikte die doorgestoken zijn met 14 stekken van eveneens 5-7 mm.

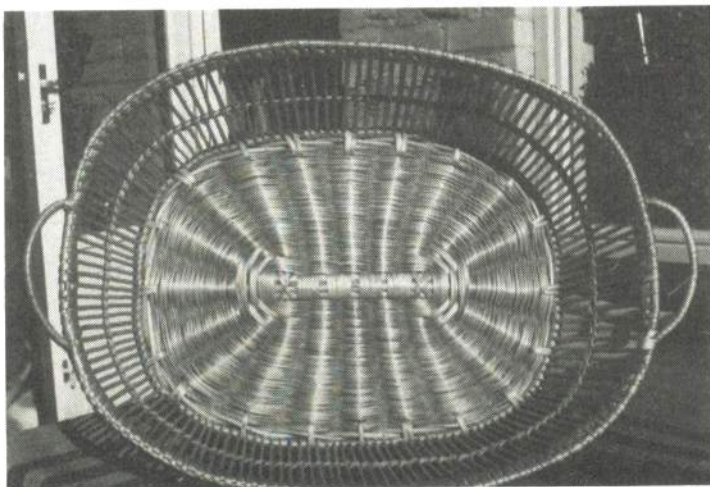
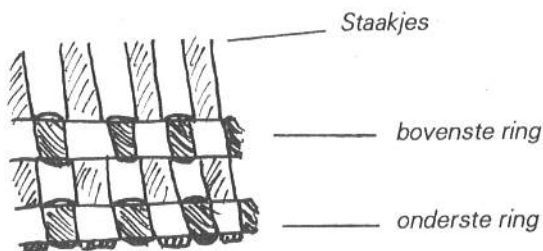
De lengte stekken zijn omwikkeld met tenen schenen van 3,5-5,5 mm met aan de einden een kruis.

De bodem meet in de lengte 31 cm en in de breedte 22,3 cm zonder kim. Met kim respectievelijk 31,5 en 23,5 cm.

De bodem is gemaakt van schenen. Een paartje van twee

twijgen, 4,5-5 mm dik en gaat over één achter één, en begint met de dikke einden op de lange kant direct na de bocht. De staakjes, 145 stuks, zijn tussen twee ovale ringen van schenen geklemd en omwikkeld met schenen tussen ieder staakje door.

De onderste ovale ring is 32,5 cm lang, inclusief scheen en heeft een diameter van (dikke scheen inclusief staakjes) 7 mm. De ovale ring daarboven op een afstand van ca 5 mm heeft een lengte van 33 en 24,7 cm.

De staakjes hebben een dikte van 2,5 tot 3,5 mm en een lengte van 13,2 cm. Onderin hebben de staakjes een onderlinge afstand van 3-3,5 mm op de korte kanten en 4-4,5 mm op de lange kanten. Aan de bovenrand respectievelijk 4,5-5 mm aan de lange kant en 4,5-5,5 mm aan de korte. Een dubbele fits met 4 mm brede schenen ertussen gestoken als beëindiging.

Er is gestart met één lange scheen die om een staakje is gedraaid, er zijn 4 aanhechtingen gemaakt om twee keer rond te gaan en er is steeds één slag gemaakt.

De onderste fits zit op een hoogte van 4 cm boven de bovenste ovale ring.

De afstand van de fits tot de onderkant is 5 cm.

De rand bestaat ook uit twee ovale ringen van 8 mm van gespleten teen waartussen de staken zijn ingeklemd en omwikkeld met schenen.

De staakjes zijn afgedekt met twijg van 6 mm dik en mee omwikkeld.

De bovenmaat is 41,3 en 31,7 cm. Op de korte zijden staan twee oortjes, breed 10 cm, hoog 3 cm en ingestoken in de tussenring waar ook de staakjes zijn ingekneld. Het beugetwijgje is 3,5 mm dik en omwikkeld.

Na de rand goed bekeken te hebben blijkt duidelijk dat dit mandje vier oortjes heeft gehad. Twee oortjes zijn verdwenen.

De bodem is denk ik, op 20 plaatsen tussen de bodemringen geklemd en dus om de 5-7 staakjes vastgezet met schenen. De afbeelding van dit fijne mandje wilde ik u niet onthouden.

Het vlechtwerk getuigt van groot vakmanschap.

Rein Peelen

VLECHTMATERIAAL

Bij de volgende adressen kunt u terecht voor vlechtmateriaal:

V.O.F. Burggraaf
Schaikseweg 90 a
4143 HH Leerdam
tel. 03454-1213

verse, bruine en witte teen
buffteen

Fa. T & G van Weverwijk
Dorpsweg 4
4122 GG Zijderveld
tel. 03454-1227/2192

verse en bruine teen
vlechtlaten

*Verse teen is er alleen
in de wintermaanden.*

Fa. De Vos "Salix"
Eksaarde-Dorp 19
B-9160 Eksaarde (Lokeren)
België
tel. 00-32-3468040

verse, bruine en witte teen
buffteen

P. Craenen
Rijdsstraat 92
6114 AM Susteren
tel. 04499-1746

verse en bruine teen

B. van Halen
Velddijksestraat 9
6627 KE Maasbommel
tel. 08876-2212

verse en bruine teen

Fa. Van Schaik
Gooyerdijk 41
3947 NB Langbroek
tel. 03430-12860

rijshout en vlechtlaten

Het hek van
wilgentenen zoals
dat sinds de
Middeleeuwen
wordt gemaakt
Uit 'The Gardener's
Labyrinth'